

Mihael Schank, Antun Merkel, Pavle Markov, und Norbertus Bondyeli. Schon im Jahr 1775 wurden noch 2 Chirurgen bezeichnet: Karl Reisinger und Mihael Schaub. Im Jahre 1777 war an der Stelle von Hauptchirurg Ignec Gotray. Im Jahre 1786 wurde aus der Konduitleiste von dem Stadtphysicus Martin Peter Kral bekannt, dass in Sombor auch Chirurgen mit einer niedrigeren Schule arbeiteten, das waren: der Wunderfleger Franc Gotray und 4 Chirurgen — Tonsoren (Rasierer): Adam Kobgay, Paul Süly, Georg Prihoda und Martin Forgatsch.

Mit der Ausgabe von »Regulativum« im Jahr 1786 bekamen die Chirurgen mehr Freiheit in ihrer Arbeit, sowie das einzige Recht in individueller Arbeit.

Mit einem ziemlich hohen fachlichen Nivo für diese Zeit, tritt die somborische Chirurgie in das 19. Jahrhundert.

OSNIVANJE RIJEČKE GRADSKÉ BOLNICE »SVETOG DUHA« KAO SAMOSTALNE ZDRAVSTVENE USTANOVE 1. I 1880. GODINE

Marijan MATEJČIĆ

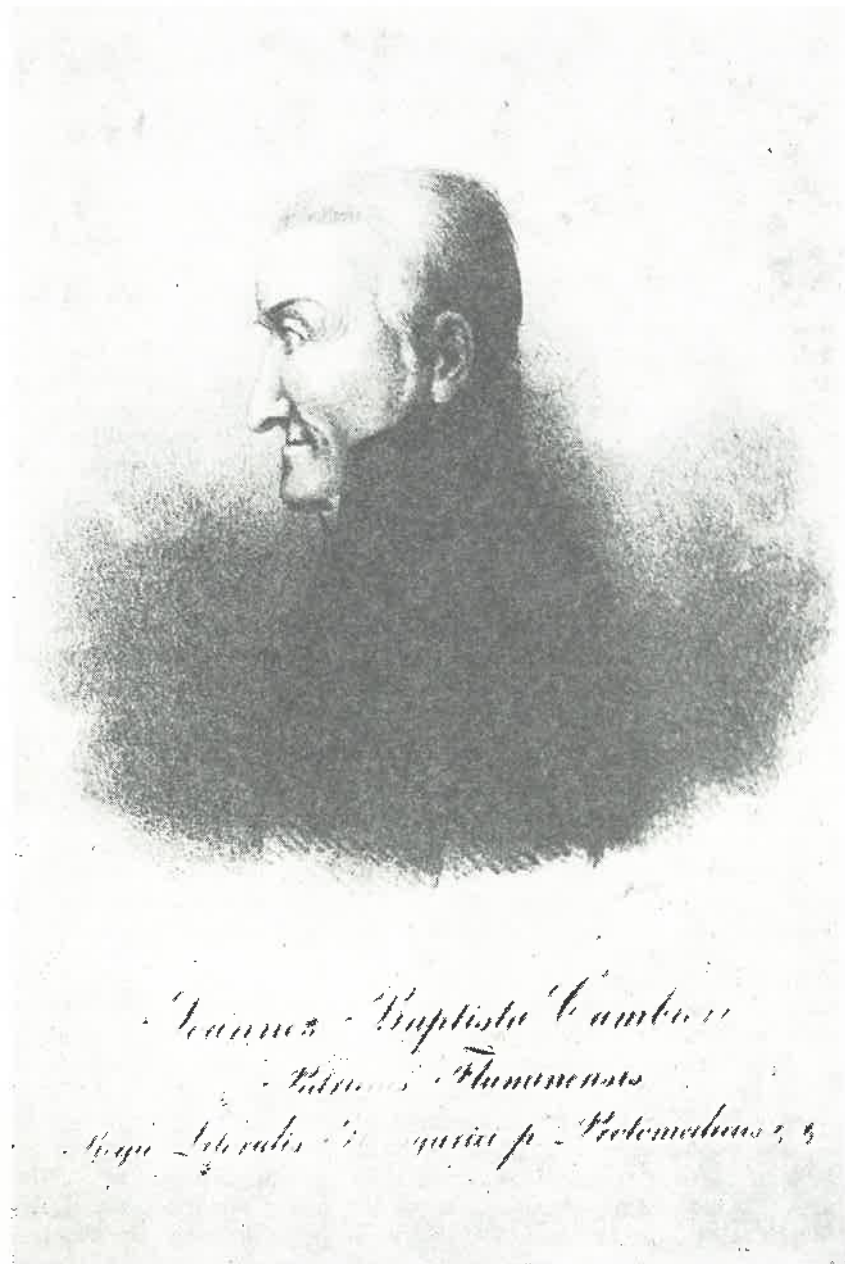
POČETKOM 19. STOLJEĆA U RIJECI SE JE OSJETILA JAKA POTREBA da se bolnica i ubožnica smjeste u prikladne prostorije i da ih se iseli iz skućenog prostora u Starom gradu. Gradsko Vijeće je 1821. dozvolilo to preseljenje te je kupljena zgrada bivše tvornice voska *Cavalli li-cudi*, s tim da se ujedno kupi i dio vrta do nje. Tu je sagrađena i duševna bolnica te kapela. U kapelu je prenesena oltarna pala »Svetog Duha« iz starih prostorija. Svečano otvorenje nove bolnice je obavljeno 1. lipnja 1823. g. u prisutnosti guvernera *Ūrmeny-a*. O tome svjedoči kameni natpis sačuvan do dandanas na zgradi stare bolnice. Kasnije, 1841. g. kupljen je novi kompleks zemljišta da bi se izolirala ubožnica i poboljšali uvjeti Zavoda.

Prema podacima koje nam je ostavio direktor bolnice *Antonio Felice Giacich* u dnevniku »La Bilancia« od 24. ožujka 1880. pod naslovom »Glavna razdoblja riječke bolnice« na Duhove 1872. g. proslavljeno je u riječkoj bolnici treće stoljeće od njenog osnutka¹.

Iako je riječka bolnica postojala još i prije, 1572. g. je uzeta kao godina njenog osnutka, s obzirom da je te godine prema zapisu u gradskom protokolu Riječko Vijeće odlučilo da se za izdržavanje bolnice uvede doprinos na vino i ulje, bolje reći od tad bolnica ne ovisi od milodara pojedinaca i Bratovštine bijelih, već od 1572. bolnica i ubožnica dobivaju stalan prihod. Taj je akt godinu dana kasnije, 26. ožujka 1573. ratificirao nadvojvoda Karlo, votirajući bolnici i imanje i crkvu Svete Marije u Škurinju².

Kako nas od proslave četvrtog stoljeća postojanja ove bolnice, jedne od najstarijih zdravstvenih ustanova u Hrvatskoj, dijeli svega nepuna godina dana smatrali smo potrebnim obraditi jedan također vrlo značajan događaj u njenoj novijoj povijesti, koji se dogodio na osvitu četvrtog stoljeća njenog osnutka, odnosno, na vrijeme konačnog odvajanja bolnice od ubožnice u potpuno samostalnu općinsku ustanovu »*Ospedale civico Sancto Spirito*« koja počinje radom 1. siječnja 1880. godine. Bolnica je dobila ime po kapeli Svetog Duha koja je bila još u starom hospitalu na uglu trga Sveta Tri Kralja i ulice Svete Marije iz koje je kasnije prenesen oltar i pala Svetog Duha u novu kapelu prilikom preseljenja bolnice izvan jezgre Staroga grada³.

Ideja da se bolnica odvoji od ubožnice bila je logična posljedica razvoja grada Rijeke i napretka medicinske misli tog vremena. Ubožnica je gubila veliki dio sredstava koja su pristizala od raznih dažbina. Već je *Marija Terezija* 1779. odredila da se za svaki tovar vina koji se uveze u Ri-

Profomedik dr Ivan Krstitelj Cambieri

jeku plati fiorin u korist bolnice, tako da je 1780. trošarinom na vino stvoren kapital od 8.242 fiorina. Slijedile su zatim dotacije kao npr. 1804. od cara Franje I; od nadvojvode *Josipa Palatina* i njegove žene *Doroteje* 1827; no, najveća je svakako bila fondacija praliječnika dr *Giovanni Gambieria*, koji je ostavio iza smrti za nasljednika Riječku bolnicu s kapitalom od 30.000 fiorina.

Razmirice između administracije bolnice i ubožnice nisu prestale ni nakon osnivanja općeg Nozokomija 1857⁴. U toj su ustanovi sukobi nastali naročito početkom 1879. g. te se i tadašnja dnevna štampa pita, kako je moguće da u jednoj humanitarnoj instituciji, koja je inače služila kao model »kruže glasovi u izvjesnom smislu koji nebi smio biti povod« te se predlaže da se poduzmu radikalne mjere uklanjanju svakog razloga i »da se dovede institut u red i harmoniju koji su nužni u ustanovi ovakve naravi.« Već se tada zaključilo da ubožnica povećava cjelokupne troškove te da je to najvjerojatnije razlog nesporeduma⁵. U svibnju 1879. riječki je podestat *Giovanni de Ciotta* na sjednici Gradskog Zastupstva (Rap-presentenza di Fiume) izložio da je nužno i urgentno izraditi plan administracije gradske bolnice i to: da se što prije završi organizacija tog Zavoda i 2. da se izvrše imenovanja za popunjenje bolničkog kadra⁶. Ta je reorganizacija bila dulje vremena predmet studija u Magistratu⁷. U mjesecu lipnju iste godine kandidaciona je komisija dobila osam ponuda za ispražnjeno mjesto primariususa Gradske bolnice. Nakon dva glasanja na tajnoj je sjednici Zastupstva za primariususa izabran dr *Giorgio Catti*⁸. Na idućoj sjednici Zastupstva, početkom srpnja mjeseca, predloženo je da se materijalno i administrativno ubožnica odvoji od bolnice. Ubožnicom će upravljati Centralna dobrotvorna komisija, a ona treba postati samostalna općinska ustanova. Odvajanje zavoda treba izvršiti do 31. prosinca 1879. g. i na toj se sjednici predložila izrada pravilnika bolnice.

Jedna »ad hoc« izabrana komisija je trebala ovu ideju sprovesti do kraja. U komisiju su ušli uz članove Savjeta bolnice i članove komisije i četiri predstavnika općine pod predsjedništvom samog podestata. Ta je komisija trebala da riješi: 1. da se rasčisti stanje kapitala ubožnice i na temelju tih podataka odredi učešće za liječenje onih bolesnika koji nemaju sredstava da plate liječenje; 2. da se izrade planovi i predračuni troškova za izgradnju i adaptaciju potrebnu kod diobe zavoda; 3. da se izradi pravilnik ubožnice te preciziraju dotacije, a kao osnovu za oba zavoda treba uzeti dotaciju tekuće 1879. godine; 4. da se naznači modus procedendi diobe zavoda.

Kako bi se stvorio egzaktni kriterij o troškovima, Zastupstvo se ograničava od konačne odluke diobe ovih ustanova. U komisiju su izabrani *Angelovich Eduard*, *Carina Giovanni*, *Gelletich der Nicodem Squardelli Giuseppe* i *Maderspech Anton*⁹. Komisija je podnijela izvještaj na sjednici Gradskog Zastupstva već 23. kolovoza. Odlučeno je da odvajanje bolnice od ubožnice stupa na snagu 1. siječnja 1880. g. Komitet je sastavljen od Savjeta bolnice, kojeg zastupaju *L. Clescovich*, *L. Francovich* i *F. Weber* te Dobrotvorne komisije, čiji su bili članovi *E. Descovich*, *F. Weber* i baron *G. Vranyczany* uz još drugih pet osoba. Komitet je izvršio podjelu sredstava obadva zavoda i male zgrade u vrtu, koja je služila kao blagovaonica ubožnice¹⁰.

Gradonačelnik Ivan Clotta

Na sjednici Gradskog zastupstva odlučeno je također da komisija izvrši podjelu prostorija oba zavoda prema predloženim planovima s time da se uz bolnicu dogradi prostorija koja bi mogla da primi 10-12-ero djece, te da se izgradi blagovaonica i kuhinja za ubožnicu i adaptiraju oba zavoda. Za njih će prema predračunu trebati 6.800 fiorina. Od te svote za ove svrhe dodijelio je *John Whithead* 5.000 fiorina, a 1.800 fiorina treba namiriti iz izvanrednih troškova Općine. Tad je predložena i podjela fondova.

Komisija Gradske blagajne je pozvana da za 1880. d. dopiše ubožnici 6% kamata na kapital od 6.200 fiorina koje je Općina dobila od fondacije

Bassan. Od 1. siječnja 1880. g. fondacija *Cambieri* je trebala preći u administraciju Gradske blagajne, resp. Magistrata, a obračun će se polagati svake godine Gradskom zastupstvu.

Fond bolesnih prelazi u administraciju ubožnice, tj. Dobrotvorne komisije.

Komisija je trebala predložiti statut za ubožnicu i Dobrotvornu komisiju kako bi ga Zastupstvo razmotrilo te bi se koncem godine imenovala Centralna dobrotvorna komisija. Bolnički odbor treba prevesti kamate u svoju korist, uknjižiti dobra kupljena za bolnicu i voditi evidenciju fondacije. Gradski je prokurator dobio dalog da u korist bolničkog odbora uknjiži kamate kapitala fondacije *Rubeša*, koje se nisu uvele od 1854. g. Na tajnoj je sjednici Zastupstva za sekundarca bolnice imenovan dr *Giovani Kisseljak*¹¹. U rujnu mjesecu je Statut bolnice bio gotov i čekalo se samo da ga Zastupstvo potvrdi¹².

Proračuni bolnice bili su predati Ministarstvu unutrašnjih poslova Ugarske koje je nakon pregleda odredilo 75 soldi za bolno opskrbni dan, što je bila veća taksa od dotadašnje, no, ona je bila u skladu s realnim troškovima bolnice¹³.

Sve spomenute pripreme su trajale do 10. studenog kada se sastao Komitet za diobu ubožnice i bolnice i kada su razmatrana pravila Centralne dobrotvorne komisije, koja će biti Upravni organ novog Zavoda za siromahe (ne više ubožnice).

Radovi na blagovaonici i kuhinji su privedeni kraju. Dovršene su i stanovite promjene na zgradama koje će služiti za oba zavoda¹⁴.

Komisija je završila radom 13. studenog i nakon četvrte sjednice dokončala raspravu o pravilniku bolnice i pravilima Centralne dobrotvorne komisije. Priložene su instrukcije za namještenike Zavoda za siromahe tj. inspektora i kontrolora, zatim shema preliminarnog računa i formular na kojem će molitelji unositi svoje ekonomsko i porodično stanje. Pravilnici su štampani i razdijeljeni zastupnicima prije debate u Zastupstvu¹⁵. U studenom mjesecu je raspisan natječaj za popunjavanje mjesta službenika Zavoda za siromahe i za Centralnu dobrotvornu komisiju.

U Dobrotvornu komisiju je ušao župnik i sedam članova, od kojih je moralo biti četiri zastupnika. Na čelu komisije je podestat. Komisija će morati nabaviti namještaj i rublje, knjige, registre itd. potrebne za rad Zavoda i njegove administracije¹⁶.

Nakon donošenja tog pravilnika specijalna je komisija podnijela 28. studenog »Nacrt pravilnika Gradske bolnice Sv. Duha«, koji je izrađen u Magistratu. Zastupstvo je glasalo za pravilnik s tim da se neki članovi pravilnika izmijene¹⁷. Natječaj je raspisan za administratora bolnice. Trebalo je navesti: godine natjecatelja, položaj, mjesto rođenja, svršene studije, poznavanje jezika, sposobnost u ekonomiju, u blagajni i računovodstvu, te dobro moralno-političko ponašanje. Plaća administratora je 1.000 forinti godišnje i 15% za stan. Za ovo mjesto će imenovani administrator trebati položiti kauciju od 666,67 fiorina u novcu ili preko bankovne knjižice¹⁸.

Početkom prosinca je utvrđen član 14 Pravilnika bolnice po kojem primariusi i sekundarci bolnice moraju biti doktori medicine i kirurgije i

magistri opstetrijice. Za prve je nužna praksa od najmanje 2 godine, kako je to zahtijevao Zakon Kraljevine Ugarske. Činovnici su bili dužni na poslu poslije podne i na blagdane i to u turnusu. Plaća direktora treba biti jednaka kao i administratora. Personal bolnice prima direkcija u dogovoru s Odborom. Na jednaki će način biti određena plaća za osoblje bolnice¹⁹.

Unatoč što je za sekundarca prema pravilniku bio predviđen doktor medicine, na sjednici Zastupstva 2. prosinca je dr *Antonio Felice Giacich*, kao direktor bolnice predložio da to mjesto zauzme doktorant *Cesare Odoni*, koji će završiti studije kroz godinu dana. Gradsko se je Zastupstvo složilo da ga se uzme na godinu dana²⁰.

Prihvaćen je tom prilikom cjelokupni tekst pravilnika »Gradske bolnice Svetog Duha« s napomenom da se član 14 pravilnika modificirao: »liječnici primariusi i sekundarci moraju biti doktori opće medicine ili doktori medicine, doktori ili magistri kirurgije i magistri obstetricije. . .«. Zaključeno je da će dodatak za stan dobivati primariusi i direktor od 1. siječnja 1881. godine.

Zastupstvo je zaključilo: 1. da Pravilnik bolnice treba aktivirati 1. siječnja 1880; 2. Upravu će preuzeti jedan od liječnika primariusa; 3. Magistrat će raspisati natječaj za administratora; 4. Bolnički odbor će Centralnoj dobrotvornoj komisiji podnijeti prijedlog za diobu iz fondacije i svega onog što zajednički dosad pripada ovim ustanovama. U Gradskoj su blagajni pohranjeni novci i dokumenti fondacije *Cambieri*; 5. Magistrat će za tri mjeseca izraditi unutrašnji pravilnik bolnice; 6. gradski će prokurator srediti kamate ostavštine *Rubeša*²¹.

Na slijedećoj sjednici Zastupstva 17. prosinca (sjednica je bila tajna) imenovan je administratorom bolnice dotadašnji kontrolor *Giuglielmo Spendau*, a za inspektora Zavoda za siromahe *Ludovico de Adamich*. Na toj je sjednici za praktikanta Zavoda izabran *Luigi Duimich*²².

Da bismo dobili jasnu sliku unutrašnje organizacije bolnice u početku njenog samostalnog djelovanja spomenut ćemo da je tokom 1879. godine došlo do znatnih personalnih promjena. Umjesto dr *F. Rudana*, koji se zahvalio na položaju primarijusa, 6. veljače 1879. izabran je, kao što smo već rekli dr *Giorgio Catti*; na mjesto sekundarca dr *G. Schmidinger*, koji se zahvalio, imenovan je 23. kolovoza 1879. dr *Giovanni Kisseljak*; na mjestu drugog sekundarca izabran je *Cesare Odoni*²³, koji je doktorirao opću medicinu u Beču ožujka 1880. godine²⁴.

U novoj bolnici ostao je i dalje primarius dr *Antonio Felice Giacich*. Krajem 1880. imenovan je dr *Nicolo Venchierutti* za provizornog sekundarca²⁵.

Bolničarsku je službu vršilo 18 sestara milosrdnica na čelu s majkom nadstojnicom *Matildom Kobal*, koja je bila već dvadeset godina glavarica u bolnici i ubožnici²⁶.

Uspoređujući personalni sastav zdravstvenog osoblja sa onim u Gradskoj bolnici Zadra, na jednaki broj bolesnika bio je u Zadru samo 1 primarijus i 1 sekundarac²⁷. Rijeka je koncem 1879. g. imala relativno velik zbor liječnika. Bilo je 9 doktora medicine, kirurgije i magistra obstetricije, doktora medicine i mr obstetricije 1; doktora medicine, mr kirur-

gije 2; 2 doktora medicine i 1 dentista. Te se godine u Rijeci trajno nastalno kao privatni liječnik dr *Grossich*²⁸.

Bolnica je imala 31. prosinca 1879. 184 kreveta u pet odjeljenja, i to: interno, duševno, kirurško, kožno-venerično i rodilište. Ti su kreveti bili raspoređeni u salama i sobama, kojih je bilo na internom 4 sale i 9 soba, u duševnom 2 sale i 20 soba, a u kirurškom 3 sale i 4 sobe. U Kožno-veneričnom 3 sale i u rodilištu 1 soba. Prije diobe bolnice i ubožnice bilo je svega 334 kreveta u 21 sali i 51 sobi²⁹. U 1879. godini tretirano je bilo 2.402 bolesnika sa 41.429 bolno-opskrbrnih dana³⁰.

Kako je riječki Magistrat ozbiljno shvatio osamostaljenje bolnice najbolje svjedoči njena unutrašnja organizacija vidljiva sačuvanim dokumentom prijedloga Pravilnika bolnice, koji je uz male izmjene prihvaćen od Magistrata. Navest ćemo dio značajnih članova Pravilnika, a neki su još i danas aktuelni. Ovaj Pravilnik je prvi dokaz čvrste pravne podloge na kojoj je počivala ta ustanova. Uloga Odbora bolnice je dokaz brige Gradskog zastupstva za rad tako važne institucije.

PRIJEDLOG PRAVILNIKA GRADSKE BOLNICE »SVETOG DUHA« U RIJECI

Član I.

Bolnica i njoj pripadni dijelovi

§ 1.

Bolnica Sv. Duha (Ex Santo Spirito) dijeli se na 5 odjela: Interno, venerično, kirurško, ludnicu i rodilište.

Pored glavne bolnice Zavod raspolaže pomoćnom bolnicom u podopćini Kozala na Zenekoviću, namjenjenu za zarazne bolesti.

§ 2.

Gradska bolnica podijeljena na 5 odjela može imati 240 bolesnika. Od tih se mjesta 40 daje pomoćnoj bolnici. Opća bolnica mora da primi sve bolesnike iz grada i drugih mjesta.

Član II.

§ 3.

Uprava je povjerena direktoru, koji mora biti liječnik. Njegov je radni odnos stalan. Imenuje ga Gradsko Zastupstvo na temelju natječaja i prema prijedlogu kandidacione komisije.

Zastupstvo može upravu Zavoda povjeriti jednom od dvojice primariusa prema prijedlogu komisije.

§ 4.

Dužnost ravnatelja je:

a. Da upravlja u svim poslovima bolnice, da se pridržava propisa koji se odnose na Zavod, da održava red i da pazi da nebi bolesnicima bila uskraćena potrebna njega te da štiti interese i ime Zavoda.

b. Da nadzire rad liječnika, administracije i sestara, bolničara i posluže, u svemu što se odnosi na njihove dužnosti i unutrašnju disciplinu.

c. Da polaže čekove kod blagajne prema pravilniku.

d. Da pregleda nenajavljeno nekoliko puta u godini Zavodsku blagajnu i da svaki semestar obavijesti Podestata o djelatnosti bolnice.

§ 5.

Direktor se mora nalaziti u Zavodu od 8-10 sati i 1 sat poslije podne između 4 i

§ 6.

Direktor a ni drugi stalni liječnički kadar kao ni službenici u administraciji ne 6 sati da bi obavljao svoje dužnosti. Ako se ukaže potreba mora se zadržati i više. smiju se udaljiti iz grada bez dozvole Podestata. Ako se službenik udalji za tri dana mora pitati ravnatelja, a ravnatelj za sebe pita Podestata.

§ 7.

U slučaju spriječenosti direktora zamjenjuje ga najstariji od dva liječnička primariusa. Ako je dotični od njih direktor tad ga zamenjuje drugi primarius.

§ 8.

Direktor će od Zavoda, za vrijeme dok vrši dužnost, primiti 1.000 fiorina godišnje u ratama, mjesečno. Nadoknadu za stan ne prima. U koliko je jedan od primariusa direktor on za tu dužnost dobiva još 400 fiorina godišnje.

Član III

ODBOR

§ 9.

Odbor se sastoji od 3 člana koje bira Zastupstvo među sobom, a u trajanju od 3 godine prema dispozicijama iz paragrafa 47 unutrašnjeg pravilnika Zastupstva. Dužnosti članova odbora su dobrovoljne.

§ 10.

Nadležnost odbora

a. Odbor vodi brigu o službenicima administracije, vodi brigu o godišnjem obračunu, o ekonomskom poslovanju i o predračunu za narednu godinu, kao i o inventuri koja mora da se završi do svibnja mjeseca. Taj će pregled preko Gradskog Magistrata preuzeti Ministarstvo Unutrašnjih poslova na prihvatanje.

b. Da se dvaput godišnje iznenada kontrolira Zavodska blagajna i da se o tome obavijesti Gradsko Zastupstvo. Odbor može kontrolisati blagajnu i prema potrebi.

c. Da nadziru potrošni materijal i da se uvjere u njegova svojstva, količinu i cijenu. O tom pregledu moraju obavijestiti Zastupstvo.

d. Da vodi kontrolu o blagajni zavještanja — fondacija.

e. Da raspodjela glavnice Zavoda bude takva da bude siguran i da se kamate uknjižuju.

f. Da nadzire raspodjelu hrane, da nadzire ugovore nabavki robe prehrane i potrebne opreme Zavoda.

g. Da kontrolira administraciju vodeći pri tom brigu o izvršenju propisa koji se odnose na Zavod.

h. Da pazi na održavanje bolničkih zgrada.

§ 11.

Odbor brine da blagajna Zavoda ne dođe u deficit. U koliko bude potrošnja veća nego je bilo predviđeno planom dužan je javiti Zastupstvu kako bi dobili dodatni kredit.

§ 12.

Završni račun koga načine službenici administracije mora se predati Zastupstvu u toku mjeseca travnja.

§ 13.

Odbor će imati protokol u kojem će se zapisivati primici i rashodi te zapisnik u kom će biti zabilježene odluke Odbora. Koncem svakog semestra Odbor daje izvještaj Zastupstvu o stanju Zavoda.

Član V

O ZDRAVSTVENOM OSOBLJU

§ 28.

Zdravstveno osoblje Gradske bolnice sačinjavaju dva liječnika primariusa sa stalnim radnim odnosom od dva liječnika sekundarca i jedne babice u privremenom radnom odnosu. Njihovo imenovanje vrši Gradsko Zastupstvo putem natječaja koga raspisuje Gradska Općina. Liječnici primariusi i sekundarci moraju imati odgovarajuće kvalifikacije predviđene zdravstvenim zakonom Kraljevine.

§ 29.

Jedan od liječnika primariusa vodi brigu o bolesnicima na internom odjelu i u dvije ludnice, a drugi o bolesnicima na kiruškom, sifilitičnom i porodničnom odjelu.

§ 30.

Oni moraju pregledati vlastite bolesnike kako u Općoj bolnici tako i u pomoćnoj i to dvaput dnevno, tj. ujutro i uveče. Jutarnja vizita mora biti od 8 sati, a večernja od 4-6 sati. Pored ovih propisanih vizita svaki je primarius obavezan u svako doba dana i noću u koliko se ukaže potreba da dođe u bolnicu ako to zahtijeva hitnoća ili težina slučaja.

§ 35.

U slučaju spriječenosti jednog primariusa direkcija određuje zamjenu bilo s drugim primarijem, bilo sa sekundarcem.

§ 36.

Primariusi će godišnje primiti 800 forinti iz blagajne Zavoda u obrocima i unaprijed, no bez nadoknade za stan.

§ 37.

Radni odnos sekundaraca je privremen u trajanju od dvije godine. Nakon tog roka, ako se ne javi drugi konkurent mogu od Zastupstva biti potvrđeni za još jednu godinu i tako iz godine u godinu. Stvar je direkcije gdje će se ta dva sekundarca rasporediti. Jedan od njih mora stalno biti prisutan u Zavodu, služba im je u turnusima, a ujutro kod vizite obadva moraju biti prisutna. Uprava im određuje radno vrijeme.

§ 40.

Obaveza sekundaraca je da vode brigu izvršenja svih odluka primariusa i da bdiju nad radom, mirom, čistoćom i boravkom bolesnika te da se skrupulozno toga pridržavaju.

§ 41.

Oni trebaju paziti da lijekovi moraju biti svježi i propisni i da sestre i bolničari budu brzi, ljubazni i humani. Dalje moraju prisustvovati kad se izdaje hrana i sami lično moraju da je probaju ako je dobra.

§ 42.

Sekundarci moraju podnositi Upravi izvještaj o stanju bolesti. Moraju nakon vizite rasporediti bolesnike u koji odjel pripadaju i dužni su sami pružiti prvu pomoć dok ne dođe primarius.

§ 43.

U slučaju teških ozljeda ili hitnoće u teškoj opasnosti po život oni moraju intervenirati odmah mjesto primariusa.

§ 44.

Sekundarcu koji je određen u kirurški odjel povjeren je i kirurški inventar bolnice, dok su biblioteka i patološka zbirka povjerene drugom sekundarcu.

§ 45.

Sekundarci podnose Upravi tokom prva tri dana u mjesecu detaljan izvještaj ovjeren potpisom primariusa o broju bolesnika, o njihovim godinama, spolu, stanju i porijeklu bolesti te njenom toku. O probavnim zaraznim bolestima, sifilisu i scabiesu dužni su prikupiti potrebne podatke predviđene § 4.

§ 46.

Godišnja plaća sekundarca je 600 forinti, primaju je unaprijed od bolničke blagajne. Imaju besplatan stan u Zavodu, koji se sastoji od prikladno namještene sobe. Drva, osvjetljenje i čišćenje su gratis.

§ 47.

U koliko bolesnikovi rođaci zahtijevaju savjet njihovog vlastitog liječnika moraju platiti predviđenu taksu.

§ 48.

Babica je nadležna za rodilište. Njezin je radni odnos privremen u trajanju od 7 godina propisanih od Zastupstva. Dužna je da prima porođaje i da bude uz roditelju i novorođenče. Plaća joj iznosi 100 fiorina na godinu, unaprijed u mjesečnim ratama.

Član VI

SESTRE MILOSRDNICE

§ 49.

Ugovor između Municipija i Reda Sestara Milosrdnica određuje recipročne obaveze. Prema tom ugovoru Sestre Milosrdnice moraju održavati unutrašnji red, čistoću prostorija, kuhinju i praonicu rublja, no naročito se trebaju baviti bolesnicima.

§ 50.

One čuvaju sav pribor potreban za dnevnu upotrebu u bolnici koji im je predat od Zavoda prema propisnom inventaru. Od tog se inventara ne smije bez dozvole Odbora ništa rashodovati.

§ 51.

Milosrdne sestre dobivaju od Instituta svaki dan potrebnu količinu hrane za pripremu obroka. One se moraju pridržavati striktno dijetetskih propisa izdatih od strane liječnika.

Član VIII

§ 54.

Pored Sestara Milosrdnica za umobolne su određena 2 muška bolničara, za sifilitičare 1 bolničar, a za sifilitičarke 1 bolničarka. Njihovo imenovanje ili otkaz je ovisan od Uprave. Ako je potrebno povećanje osoblja treba se unaprijed pridržavati propisa bolničkog Statuta odobrenog od Ministarstva godine 1876. br. 51661.

Prema podacima iz ovih nekoliko godina vidi se s kolikim i s kakvim je osobljem te s koliko je prostora i kreveta započela prije nepunih sto godina radom riječka »Gradska bolnica Svetog Duha«, ne više kao Milosrdni zavod (Istituto Pio), već kao samostalna gradska zdravstvena ustanova, čiji je izravni nasljednik današnja Opća bolnica »Braća dr Sobol«.

Ovih par podataka iznijeli smo na osnovu vijesti u dnevnim novinama »La Bilancia«, na Izvještaju o stanju higijene u Rijeci, kao i na temelju zapisnika sjednica Gradskog Zastupstva u 1879. godini.

Bilješke

¹ *Giacich* A. F., Epoche principali dello spedale di Fiume, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 24. III 1880., 68, 2 i 3. — ² *Kobler* G., Memorie per la storia della libernica citta. — ³ *Kobler* G., op cit., I, 148. — ⁴ *Giacich* A. F., cit. članak. — ⁵ Ospedale civico, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 14. I 1879, 1898, III, 58. — ⁶ Rappresentanza di Fiume, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 27. V 1879, 121, 3, Protokol sjednice Zastupstva red. br. 2965/1879, HAR (Historijski arhiv Rijeka). — ⁷ La riorganizzazione del civico spedale, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 9. VI 1879, 131, 3. — ⁸ Rappresentanza di Fiume, Tornata XVIII, Seduta segreta, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 4. VI 1879, 127, 3. Protokol sjednice Zastupstva, red. br. 2964/1879, HAR. — ⁹ Rappresentanza di Fiume, Tornata XIX, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 10. VII 1879, 157, 3. Protokol sjednice Zastupstva, red. br. 3633/1879, HAR. — ¹⁰ Divisione della casa di ricovero dall'ospedale, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 27. VIII 1879, 196, 3. — ¹¹ Rappresentanza di Fiume, Tornata XXV, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 1. IX 1879, 200, 3, Protokol sjednice Zastupstva, red. br. 4522/1879, HAR. — ¹² Ospedale, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 19. IX 1879, 215, 3. — ¹³ Spese, ospedale, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 4. X 1879, 228, 3. HAR. — ¹⁴ Ospedale e casa di ricovero, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 10. XI 1879, 258, 3. — ¹⁵ Separazione dell'ospedale dall'istituto dei poveri, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 13. XI 1879, 261, 3. — ¹⁶ Istituto generale dei poveri, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 21. XI 1879, 272, 3. — ¹⁷ Rappresentanza di Fiume, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 21. XI 1879, 274, 2, Protokol sjednice Zastupstva red. br. 4522/1879. i br. 6234/1879, HAR. — ¹⁸ Avviso di Condorso, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 21. XI 1879, 274, 3. — ¹⁹ Rappresentanza di Fiume, La Bilancia, Anno XII, Fiume 1. XII 1879, 276, 2, Protokol sjednice Zastupstva red. br. 6233/1879. i 6234/1879, HAR. — ²⁰ Rappresentanza di Fiume, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 2. XII 1879, 277, 3. — ²¹ Isto kao pod 17, Protokol sjednice Zastupstva, red. br. 6233/1879 i 6234/1879, HAR. — ²² Nomine, La Bilancia, Anno XII, Fiume, 17. XII 1879, 289, 2. — ²³ Resoconto sulla igiene e l'istruzione pubblica e privata, Anno VII, Fiume, 1880, 25. — ²⁴ Dottorato, La Bilancia, Anno XIII, Fiume, 24. III 1880, 58, 2. — ²⁵ Nomina, La Bilancia, Anno XIII, Fiume, 23. XII 1880, 292, 3. — ²⁶ Le suore di carità a Fiume, La Bilancia, Anno XVI, Fiume, 13. III 1883, 59, 3. — ²⁷ Le spese ospedaliere, La Bilancia, Anno XVI, Fiume, 13. I 1883, 10, 2. — ²⁸ op. cit. pod br. 20, 20. — ²⁹ op. cit. pod br. 20, 27, Tab. XX. — ³⁰ op. cit. pod br. 20, 28, Tab. XXII. — ³¹ Protokol sjednice gradskog magistrata iz 1879, Prilog: štampani prijedlog Pravilnika bolnice uvezan uz st. 228, HAR.

Marijan Matejčić

NELL'INTRODUZIONE L'AUTORE CITA CHE IL PRIMO OSPEDALE FIUMANO venne fondato già nel 1572. Più tardi nel 1823. veniva costruito fuori dalle mura della città un edificio a parte nel quale venne trasferito l'ospedale dalla città vecchia fiumana.

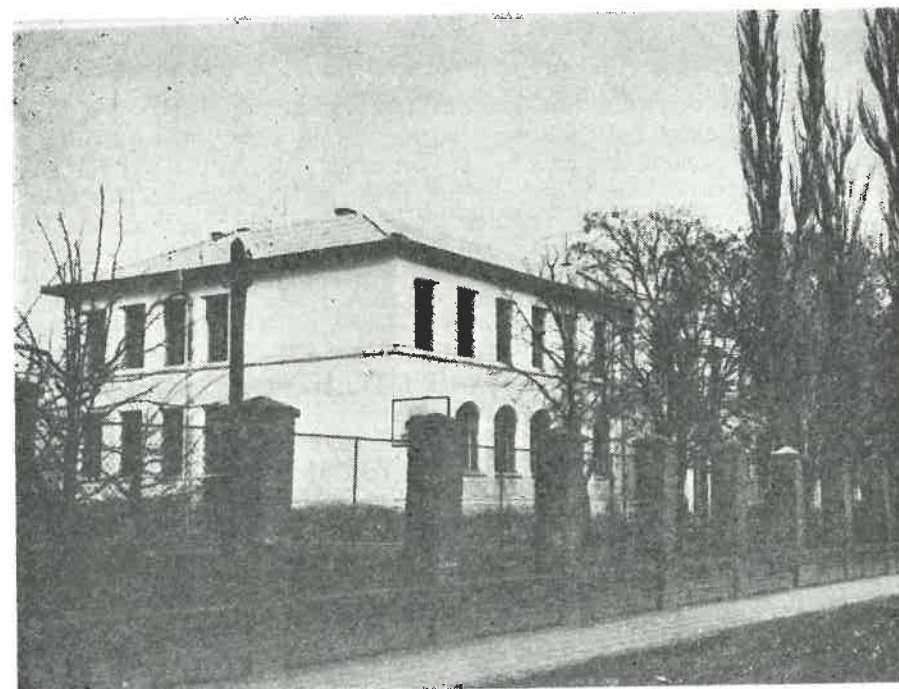
Nell'anno 1872. giorno dello S. Spirito l'ospedale celebrava il 300 mo anno della sua fondazione. Per tutto questo tempo l'ospedale era legato con il Ricovero. Per l'iniziativa della direzione dell'ospedale a del Municipio fiumano 1. I 1880. l'ospedale è diviso in un Istituto di medicina indipendente con il nome »Ospedale civico S. Spirito«. Questo atto del Magistrato era del tutto logico prendendo in evidenza il continuo aumento della popolazione e sviluppo della scienza medica. Il desiderio di fondare il Nosocomio è nato già nel 1857. poichè non era possibile accordare lo sviluppo del lavoro medico soltanto alle dipendenze delle donazioni. Importanti allestimenti vengono fatti nel 1879.; per primario viene eletto il dr Giorgio Catti; una

speciale commissione elabora un progetto per la riorganizzazione dell'ospedale; viene fondato il consiglio d'ospedale; La Commissione ordina la divisione dell'ambiente entro il complesso degli edifici con l'intenzione di costruire una sala da pranzo e la cucina per il Ricovero. Tutti i mezzi della donazione del primario fiumano Cambieri affidati all'amministrazione dalla Cassa comunale; per il secondario viene scelto il dr Giovanni Kiseljak. L'ospedale riceve un suo statuto il quale viene accettato dal Consiglio municipale. L'ospedale aveva due primari e due secondari medici, in più vi lavoravano 18 sorelle della Carità. L'ospedale alla fine dell'anno 1879 aveva 184 letti in 5 reparti: medicina, manicomio, chirurgia, malattie veneree e maternità. Lo statuto dell'ospedale era molto avanzato e garantiva a questo Istituto una base seria per il lavoro medico. Il diretto successore di questo ospedale a oggi L'ospedale generale »Frattelli dr Sobol«.

POSLERATNI RAZVOJ BOLNICE U VRŠCU (1914 — 1967)

Živa ŠLJAPIĆ
Mihajlo STANIVUKOVIĆ

KRAJEM 1944. GOD. GRADSKA BOLNICA U VRŠCU SE NALAZILA u zgradi kod Stočne pijace (Đure Cvejića 28, danas Osnovna škola »Živa Jovanović«). Bolnica je imala interno i hirurško odeljenje, a upravnik je bio dr Aleksandar Hibš. Na internom je radio dr Artur Klir, internista, a na hirurškom dr Aleksandar Hibš, hirurg, dr Aleksandar Semajer, hirurg-ortoped i dr Kosta Eškutović, lekar opšte prakse¹.

Slika 1. Gradska bolnica u Vršcu 1944.—1947.

Još za vreme borbi za oslobođenje Vršca, u bolnicu su smeštani ranjeni partizani i borci Crvene armije. Pored bolnice za smeštaj ranjenih i obolelih korišćene su i zgrade kasarne u Sterijinoj ulici, hangari kod že-